

TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

CSESZNEK, GERENDAVÁGÁSI ÖREG BÜKKFA HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI EMLÉK

Megbízó:

Csesznek Község Önkormányzata
8419 Csesznek, Vár út 42.

Szakértő:

Bruckner Attila
okl. táj- és kertépítésszáműnök
táj- és élővilág-védelmi szakértő (SZ-TJV, SZ-TV)
Nyilvántartási szám: Sz-043/2009.
Telephely: 8300 Tapolca, Bacsó Béla u. 2.
Postacím: 8230 Balatonfüred, P. Horváth Á. u. 49.

2025. március 18.

TARTALOMJEGYZÉK

1. JOGSZABÁLYI HÁTTÉR	3
2. ELŐZMÉNYEK	3
3. ÁLTALÁNOS ADATOK	3
3.1. A természeti emlék azonosító adatai	4
3.2. A természeti emlék természetvédelmi rendeltetése	4
3.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok	4
3.4. A területre vonatkozó tervezési és egyéb előírások.....	5
3.5. A védett természeti emlék állapota	7
3.6. Fotódokumentáció	8
4. A VÉDETT TERMÉSZETI EMLÉK ÁLLAPOTA	10
4.1. Tájtípológia	10
4.2. Környezeti elemek, természeti adottságok	12
4.2.1. Domborzati, földtani és talajtani viszonyok.....	12
4.2.2. Éghajlat	12
4.2.3. Vízrajzi adottságok.....	13
4.2.4. Növényföldrajzi helyzet.....	13
4.2.5. A védett természeti emlék lelőhelyének és környezetének növényvilága	14
4.2.6. A védett természeti emlék lelőhelyének és környezetének állatvilága	15
4.3. Táj- és természetvédelem, kultúrtörténeti adottságok.....	16
4.3.1. Natura 2000 területek	16
4.3.2. Országos Ökológiai Hálózat	16
4.3.1. Barlangok	16
4.3.2. Kultúrtörténeti és egyedi tájértékek	16
4.3.3. Tájképvédelem, tájhasználat	17
4.3.4. Tájhasználati konfliktusok, veszélyeztető tényezők	18
4.4. Oktatás, kutatás.....	18
4.5. Gazdasági jellemzők	18
5. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEK	19
6. TERMÉSZETVÉDELMI STRATÉGIÁK	20
7. TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI MÓDOK, KORLÁTOZÁSOK ÉS TILALMAK.....	20
7.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása	20
7.2. Fajok védelme.....	20
7.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek.....	20
7.4. Látogatás	20
7.5. Kutatás, vizsgálatok.....	21
7.6. Terület- és földhasználat	21
7.7. Természetvédelmi infrastruktúra.....	21
7.8. Erdők kezelése	21

TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Csesznek, Gerendavágási öreg bükkfa helyi jelentőségű védett természeti emlék

1. JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 36. §-a valamennyi védett természeti terület esetében – így a helyi jelentőségű védett természeti területek esetében is – előírja természetvédelmi kezelési terv készítését, és rendelkezik a természetvédelmi kezelési terv megállapításának módjáról is: helyi jelentőségű védett természeti terület természetvédelmi kezelési tervét a települési önkormányzat rendeletben állapítja meg.

A természetvédelmi kezelési terv (Kezelési Terv) célja a 82. sz. főút mellett álló óriás bükk (*Fagus sylvatica*), mint természeti emlék megőrzése, fenntartása, védelme.

A Kezelési Terv a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 3/2008. (II. 5.) KvVM rendeletben foglaltak alapján került összeállításra.

2. ELŐZMÉNYEK

Megbízóval 2024. december elején kötöttünk szerződést a település helyi jelentőségű védett természeti területeire (Vár-hegy, Gézaháza) vonatkozó kezelési tervek felülvizsgálataira, illetve egy természeti emlék (Esterházy bükk) kezelési tervének elkészítésére.

A Kezelési Tervet megalapozó táj- és természetvédelmi vizsgálat érdekében 2025. januárjában két alkalommal végeztünk helyszíni bejárást a terület élő- és élettelen természeti adottságainak, valamint táji értékeinek meghatározása érdekében.

A Kezelési Terv összeállításához összegyűjtöttük a vonatkozó szakmai információkat – természetvédelem, erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás, műemlékvédelem, területrendezés, településfejlesztés, tájértékek, földhasználat –, valamint áttekintettük a területtel és a természeti emlékekkel kapcsolatosan fellelhető szakirodalmat is.

2025. január 5-én a bükknél – kedvező időjárási körülmények között - helyszíni szemlét tartottunk. A terepi munka során a következő eszközöket használtuk: Kodak PixPro Az901 dig. fényképezőgép, Garmin eTrex 22x GPS készülék, mérőszalag, jegyzettömb, íróeszköz.

A Kezelési Terv összeállításához a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 3/2008. (II. 5.) KvVM rendelet szempontjait, valamint az országos jelentőségű védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi kezelési terv tervdokumentációjának tartalmi követelményeiről és elkészítéséről szóló 16/2012. (VII. 6.) VM utasítás tematikáját alkalmaztuk.

3. ÁLTALÁNOS ADATOK

A vizsgálatra kijelölt település Veszprém vármegye északkeleti részén, a Veszprémet Győrrel összekötő 82. sz. főút mentén, attól csupán néhány méterre helyezkedik el. A vizsgált emlék lelőhelye Csesznek Község külterületén az Északi-Bakony tájegységben helyezkedik el. Megbízó Csesznek Község Önkormányzata a vizsgált védett természeti emlék kezelési tervének elkészítését tűzte ki célul (korábbi kezelési terv nem készült).

3.1. A természeti emlék azonosító adatai

Azonosító név: **Cseszneki Gerendavágási öreg bükkfa**

Védett Természeti Területek Törzskönyve törzskönyvi száma: **18/55/TE/03**

Védetté nyilvánító határozat száma: **8/2003. (VI.26.) számú önkormányzati rendelet**

A természeti emlék jogi helyzete: **helyi jelentőségű védett természeti emlék**

Érintett vármegye: **Veszprém vármegye**

Érintett település: **Csesznek község**

Érintett ingatlan helyrajzi száma: **Csesznek külterület, 036/1**

A természeti emlék EOV koordinátái: **Y = 561 997; X = 221 571**

Tengerszint feletti magasság: **425 mBf**

A területet lefedő M=1:10.000 EOTR szelvény-azonosítója: **53-212**

Illetékes természetvédelmi hatóság: **Bakonyszentkirályi Közös Önkormányzati Hivatal
Jegyzője**

Természetvédelmi kezelő: **Csesznek Községi Önkormányzat**

3.2. A természeti emlék természetvédelmi rendeltetése

A természeti emlék természetvédelmi rendeltetése a Gerendavágási bükk védelmi, állapotának megőrzése.

A Tvt. 24. § (1) bekezdés b) pontja alapján helyi jelentőségű védett természeti területeknek nevezzük a települési – Budapesten a fővárosi – önkormányzat által, rendeletben védetté nyilvánított természeti területeket. Védelmi kategóriájukat tekintve lehetnek természetvédelmi területek (TT) vagy természeti emlékek (TE) is. Megyei szintű védetté nyilvánításokra 1971-től került sor, amikor a megyei tanácsok és azok végrehajtó bizottságai (Budapesten a Fővárosi Tanács és Végrehajtó Bizottsága) megkapták ezt a jogkört. Számos tanácsrendelettel és VB határozattal védetté nyilvánított megyei (helyi) védett természeti terület jött létre 1990-ig, amikor aztán az önkormányzatok megalakulásával a helyi védetté nyilvánítás a jegyző (főjegyző) hatáskörébe került. A helyi jelentőségű védett természeti területek védetté nyilvánítása és a fenntartásukról való gondoskodás a települési önkormányzatok hatáskörébe tartozik. A helyi jelentőségű védett természeti területek országos nyilvántartását a természetvédelemért felelős tárca vezeti (Védett Területek Törzskönyve; <https://termeszetvedelem.hu/helyi-jelentosegu-vedett-termeszeti-teruletek/>).

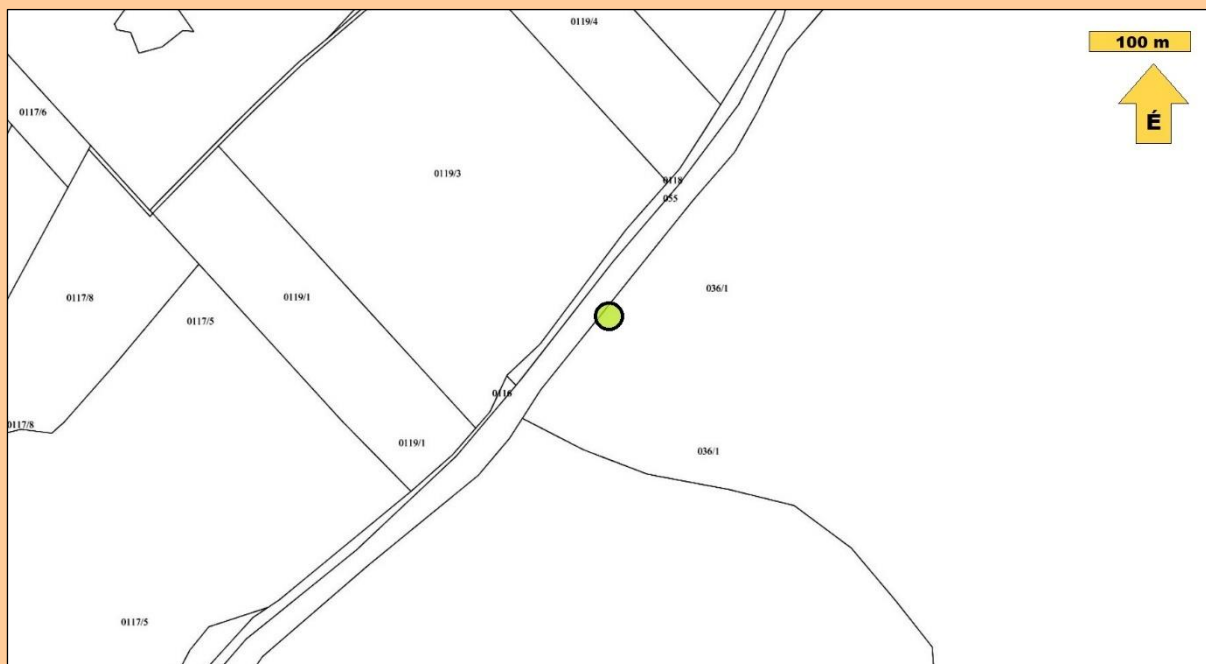
3.3. Ingatlan-nyilvántartási adatok

A vizsgált természeti emlék egy ingatlant érint, melynek adatai a következők (1. TÁBLÁZAT):

1. táblázat: Az érintett ingatlan alapadatai

Település	Hrsz.	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos	Vagyonkezelő
Csesznek	036/1	125,7745	erdő	Magyar Állam	Nemzeti Földügyi Központ

Az érintett ingatlan térképi ábrázolása a következő (1. ÁBRA):

1. ábra: A védett természeti emlék ingatlanrészletének térképi ábrázolása (FORRÁS: OKIR.HU)

Jelmagyarázat:

zöld körA vizsgált védett természeti emlék helye
fekete vonal.....Ingatlanhatár

A vizsgált fa ÉNy felől szomszédos Csesznek 055 hrsz-ú közút (82. sz. főút) ingatlanhatárának közelében áll. Lombkoronájának vetülete benyúlik a közút ingatlanja fölé, elér egészen a főút túlsó széléig. A telekhatárok geodéta által történő műszeres kitűzését azonban nem tartom szükségesnek. A fa már közel két évszázada ott áll (függetlenül az ingatlanhatároktól) és a közút felújítása vagy szélesítése sem várható.

3.4. A területre vonatkozó tervezési és egyéb előírások

3.4.1. Érintett erdőrészek:

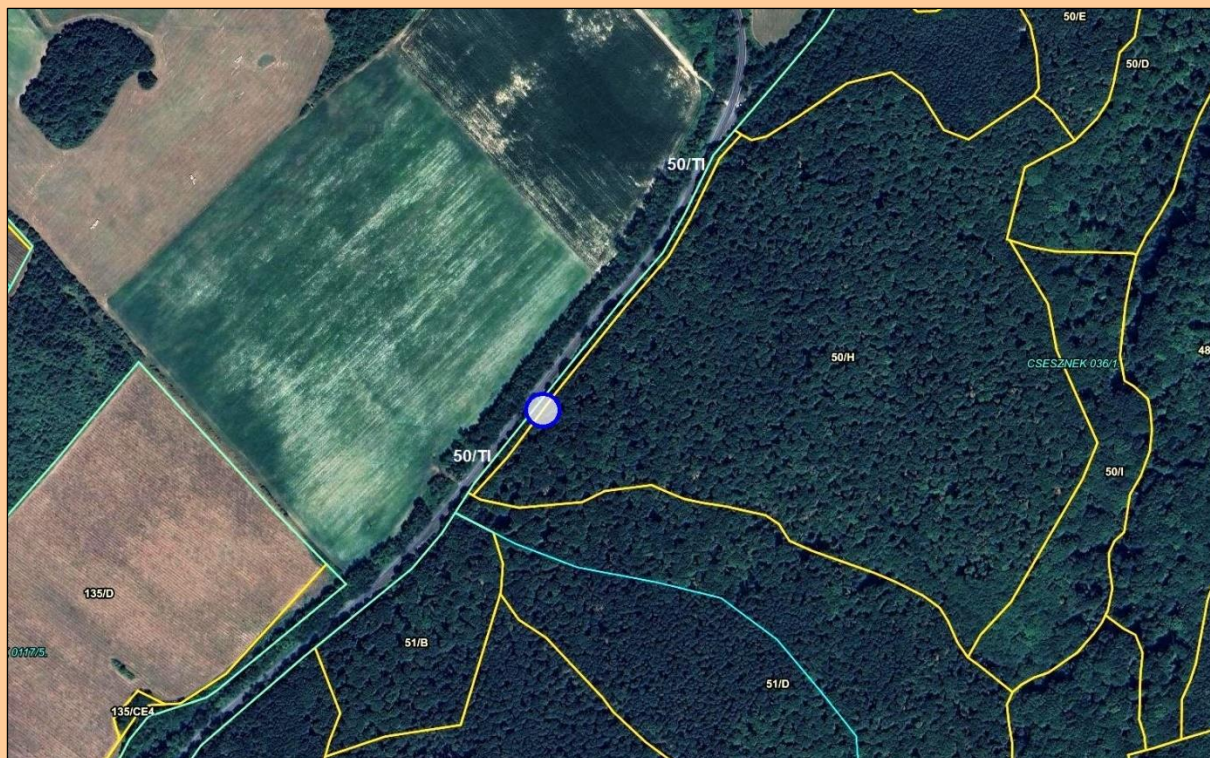
Csesznek 50/TI (konkrét hely), **illetve Csesznek 50/H** (közvetlen szomszédos erdőrészlet)

Az erdőrészek adatai a következők (2. TÁBLÁZAT):

2. táblázat: Az érintett erdőrészek adatai (FORRÁS: WWW.ERDOTERKEP.GOV.HU)

HELYSÉG	Csesznek	Csesznek
TÁJ	50	50
RÉSZLETJEL	TI	H
TERÜLET	0,34 ha	20,08 ha
ERDÉSZETI TÁJ	Magas-Bakony	Magas-Bakony
TULAJDONFORMA	Állami tulajdon	Állami tulajdon
ELSŐDLEGES RENDELTETÉS	-	Faanyagtermelő
TOVÁBBI RENDELTETÉS 1	-	Natura 2000
FATERMŐKÉPESSÉG ADAT	-	13 m3/ha/év
FAKÉSZLET ADAT	-	569 m3/ha
FAÁLLOMÁNY TÍPUS	-	Egyéb lomb elegyes bükkös
TERMÉSZETESSÉGI ÁLLAPOT	-	Természetszerű erdő
TERMÉSZETESSÉGI ALAPELVÁRÁS	-	Természetszerű erdő
KLÍMA	-	Bükkös
HIDROLÓGIA	-	Többletvízhatástól független
GENETIKAI TALAJTÍPUS CSOPORT	-	Barna erdőtalaj
TÜZVESZÉLYESSÉG	Kismértékben veszélyeztetett terület	Kismértékben veszélyeztetett terület

Az érintett erdőrészek és környezetük ábrázolása a következő (2. ÁBRA):

2. ábra: A vizsgált terület üzemtervezett erdőterületeinek ábrázolása (FORRÁS:

WWW.ERDOTERKEP.GOV.HU)

Jelmagyarázat:

kék körA vizsgált védett természeti emlék helye
halványkék vonalIngatlanhatár
sárga vonalÜzemtervezett erdőrészlet határa

3.4.2. Erdőgazdálkodó:

Bakonyerdő Zrt., Bakonszentlászlói Erdészet (Bakonszentlászló)

3.4.3. Vadgazdálkodó:

Hegyi Vadászok Vadásztársaság (Győr), kódszám: 19-300910-1-4-1

3.4.4. Településrendezési- és területrendezési terv:

Csesznek Községi Önkormányzat Képviselő-testületének Csesznek Község Helyi Építési Szabályzatáról szóló 2/2021 (II. 12.) önkormányzati rendelete (HÉS) a helyi jelentőségű természetvédelmi terület tekintetében az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

3. § (3) bekezdés e) pontja szerint a helyi jelentőségű természetvédelmi terület olyan tájékoztató eleme a Szabályozási tervnek, melynek módosítása nem az Önkormányzat hatáskörébe tartozik, csak a magasabb szintű jogszabályok megváltozása esetén, vagy az illetékes államigazgatási szervek egyetértésével lehetséges

12. § (1) bekezdés e) pontja szerint a Szabályozási terv feltünteti a település területét érintő magasabb szintű jogszabály által előírt területeket, köztük a helyi jelentőségű természetvédelmi területet, ahol építési tevékenység a jelen rendelet előírásai mellett a vonatkozó jogszabályokban rögzített előírások együttes figyelembevételével történhet.

A bükkfa a HÉSz övezeti besorolása alapján gazdasági rendeltetésű erdőterület (Eg), melyre a következő szabályozási előírások alkalmazandók:

26. § (3) Gazdasági rendeltetésű erdőterület övezeteiben (Eg) övezeteiben az erdőgazdálkodással, vadgazdálkodással összefüggő épületek és az erdei turizmussal összefüggő, épületnek nem minősülő építmények létesíthetők.

(4) Az Eg jelű erdő övezetek területén épületek a következő feltételekkel létesíthetők:

- a) a beépíthető telek területe legalább 1,0 ha,
- b) a beépítettség mértéke legfeljebb 0,5 %,
- c) az épületmagasság legfeljebb 4,5 m,
- d) telekhatároktól való távolság legalább 10 m.

A HÉSz 3. melléklet SZT-2 jelű M=1:10000 méretarányú Szabályozási terv alapján a bükk a 82. sz. főút védőtávolságán belül helyezkedik el. A vizsgált természeti emlék nem fekszik műemléki környezetben és régészeti lelőhelyen.

3.5. A védett természeti emlék állapota

Fafaj:Bükk (*Fagus sylvatica*)

Becsült magasság:28 m

Becsült kor:150–200 év

Törzskerület:620 cm (mellmagasságban)

Törzsátmérő:170–180 cm (mellmagasságban mérve, erősen bordázott törzs)

Lombkorona-átmérő:27 m

A természetes öregedés és a 4.3.4. Tájhasználati konfliktusok, veszélyeztető tényezők c. fejezetben részletezett ismérvek miatt a fa egészségi állapotának további romlása várható, ami lassú, akár több évtizedig (50–100 évig) elhúzódó folyamat lehet. A lombkorona még viszonylag egészséges, a száradt ágak mennyisége még nem jelentős. A fa egészségi állapotának további romlása várható, de kidőlésére vagy összeomlására csak több évtized múlva lehet számítani. Új, vitális hajtásokat, ágakat valószínű már nem fog hozni.

Jelenleg és a következő évtizedekben is tipikus habitatfa lesz, amit a hangya- és harkályfajok, a törzsön, ágakon élő mohák és zuzmók is jól mutatnak.

Fogalommeghatározás: habitat-fának (= biotópfa, élőhelyfa) nevezzük azokat az élő vagy elhalt faegyedeket, amik környezetükben lévő társaikhoz képest minőségileg és mennyiségileg is más/több mikroélőhelyet biztosítanak különböző élőlénycsoportok számára, ezzel megteremtve egy magasabb szintű lokális biodiverzitás feltételeit. A habitat-fa gyakran a faállomány nagyobb méretű faegyede, amely hosszabb távon képes biztosítani a rajta lévő mikroélőhelyek (odvak, korhadó törzsrészek, taplógombák, leváló kéregtáblák, száradó vastag koronaágak stb.) sokféleségét, illetve továbbiak folyamatos kialakulását (forrás: *Habitat-fák és holtfa az erdőben, OEE Szaktudás Füzetek 1.*)

A vizsgált faegyed szerepel a „Dendrománia” (<https://www.dendromania.hu/>) elnevezésű honlap adatai között. Ebben Pósfai György biológus kezdeményezésére létrejött adatbázisban gyűjtik össze hazánk nagy faegyedait, mely szerint a vizsgált fát 2009-ben 507 cm törzskerülettel regisztrálták. Legközelebbi nagy bükkök Gézaházán találhatóak, a vizsgált egyedtől D-re csaknem egy km-re.

A koronavetület felszíne erősen cserjésedik (fekete bodza, fehér akác), illetve gyomosodik (nagy csalán). Lezuhant ágak, ágcsontok is találhatóak. Az út szélét a főút karbantartásának keretein belül rendszeres nyírják, itt a fűfélék dominálnak (pl. csomós ebír).

A fától DNy-ra kb. 15 méterre egy nagy kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) található, melynek törzskerülete mintegy 325 cm. ÉK felől is található egy nagyobb kocsánytalan tölgy, ami a főút felé dől, de az előzőnél jóval kisebb méretű.

A vizsgált bükk kb. 3–4 m magasságig egytörzsű, ebben a tartományban két vastag részre ágazik, majd további néhány méteren belül mindkét rész esetében kibontakozik a széles lombkorona. A fa becsült magassága közel megegyezik a lombkorona szélességével. A szomszédos idős bükkös árnyékoló hatása következtében a fa koronája DK felől alufejtett, a több teret biztosító 82. sz. főút felé (ÉNy) viszont a lombkorona kiterébélyesedik. A főút felőli oldalon alacsony magasságban (max. 5 m) három nagyobb, vastagabb ág nyúlik ki a törzsből. Erősen terpeszes törzs, vélhetően mindig szabad állásban fejlődött.

3.6. Fotódokumentáció (3–12. ÁBRÁK)

3. ábra (balra): A vizsgált fa képe nyugat felől

4. ábra (jobbra): A vizsgált fa képe északnyugat felől

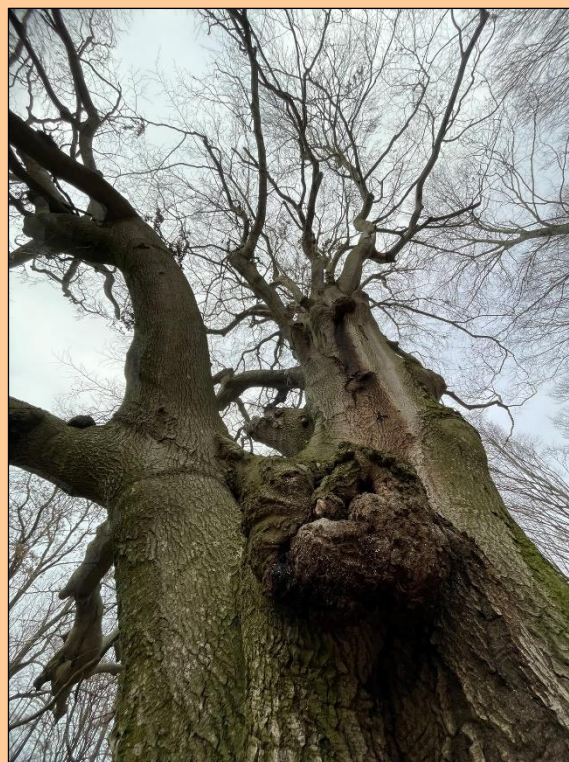
5. ábra (balra): A vizsgált fa képe észak felől

6. ábra (jobbra): A vizsgált fa képe dél felől

7. ábra (balra): A vizsgált fa törzsének jellemző állapotképe

8. ábra (jobbra): A vizsgált fa lombkoronájának képe alulról

9. ábra (balra): A törzs északi részén lévő repedés, odú közeli képe

10. ábra (jobbra): Elszáradt ág képe a lombkorona alsó részén

11. ábra (balra): A terpeszes törzs jellemző képe

12. ábra (jobbra): A vizsgált fa élőhelyének képe délnyugat felől

4. A VÉDETT TERMÉSZETI EMLÉK ÁLLAPOTA

4.1. Tájtípológia

Fogalommeghatározás: a tájföldrajz a legkomplexebb geográfiai szakterület, területi szemléletű szintézise a természetföldrajzi és a földhasználaton, a településföldrajzon keresztül a társadalmi-gazdasági adottságoknak. Összetettsége miatt nem kezdő kutatóknak való téma, valódi tájföldrajzossá évtizedek alatt alakulhat, fejlődhet valaki, ha időközben nem horgonyoz le valamely földrajzi részterületnél, pl. geomorfológiánál, biogeográfiánál, vagy demográfiánál és sikerül megőriznie érdeklődését a földrajzi tájak komplexitása iránt. A tájföldrajz különleges vonása, hogy az egyes tájtípusok meghatározásánál nem lehet eltekinteni az adott terület egység látványától, vizuális habitusától (Csorba, 2021.)

Tájföldrajzi szempontból a vizsgálatra kijelölt természeti emlék lelőhelyének hovatartozása a következő:

Nagytáj:Duna–Tisza-medence
Nagytájrészlet:Dunántúli-középhegység
Középtáj:Bakony-vidék
Kistáj.....**Öreg-Bakony**

A tájföldrajzi adottságokat e kistáj jellemzői alapján értékeljük (*Forrás: Csorba Péter: Magyarország kistájai, Meridián Táj- és Környezetföldrajzi Alapítvány, Debrecen, 2021.*). A vizsgált természeti emlék a 608 km² nagyságú kistáj ÉK-i részén terül el.

Topográfiai helyzet és domborzattípus: A hegyvidék É-i részének kistája, tágas medencékkel tagolt, háts típusú középhegység. **Éghajlati körzet:** A 450 m-nél magasabban lévő felszínnek klímája hűvös – mérsékelt nedves, alacsonyabban mérsékelt hűvös – mérsékelt nedves. **Vízrajz:** Nyílt vízfelszín vagy vizenyős terület aránya a tized %-ot sem éri el. **Földhasználati arányok és tendenciák:** 57% erdő (mérsékelt csökkenő arány), 21% szántóföld (változatlan), 10% pedig gyepek (változatlan) területi részesedéssel. Az OTRT erdőgazdasági prioritású tervezési területként kezeli. **Földrajzi tájtípus:** Szubatlanti éghajlati hatás alatt álló, karbonátos kőzetekből felépülő, fennsíkos hegység, ahol rendzina és Ramann-féle barna erdőtalajon gyertyános tölgyesek és szubmontán bükkös erdők vannak. **Emberi hatáserősség:** A tájalkotó tényezők eredeti adottságait az emberi tevékenység közepes mértékben bolygatta meg, a táj β-euhermeróbus típusba tartozik. A domborzat és a vízhálózat csekély, a talaj kismérvű átalakuláson ment át. Természetközeli növényzet található a kistáj több mint 50%-án. Az 1990 és 2018 között bekövetkezett felszínborítás-változások iránya szerint táji szinten nem változott az antropogén terhelés. **Beépítettség és településfejlettség:** A beépítettség mértéke változatlanul 2,6%, az országos átlagnak (6,2%) kevesebb, mint fele. A közutak, vasút és települések képezte ökológiai gátak élőhelyfeldaraboló hatásának szintje alacsony, a kismedencékben lokálisan magas. A súlyozott fragmentációs átlag 1,6 km/km². (Az országos átlag 3,4.) A gazdasági, infrastrukturális és társadalmi fejlettség komplex mutató szerint a kistáj középső része, Péntesgyőr és Hárskút környéke számít elmaradott térségnek. **Tájmetriai adatok:** A kistáj CORINE foltjainak átlagos nagysága 1,93 km², ami lényegesen magasabb az ország középhegyvidékeire jellemző adatnál (1,43 km²), inkább megfelel az országosan számba vett 49 ezer folt átlagos területnagyságának (1,9 km²). A Shannon-diverzitás, vagyis a tájhasználati sokszínűséget kifejező szám 1,3, közel van az országos átlaghoz (1,41). **Természeti veszélyek:** A természeti csapások megjelenésének valószínűsége jelenleg igen csekély, csak a felhőszakadások és a hazai átlagnál magasabb szintű szeizmikus aktivitás reális veszélyforrás. Az 1931 és 2015 között mért súlyosan (PAI>6) aszályos évek száma alacsony (11–20 év). Az éghajlat megváltozása esetén a jelenlegi tájhasználat sérülékenysége, változásának mértéke közepesre becsülhető. **Természetvédelem:** A kistáj 14,1%-a Magas-Bakony TK-hez tartozik. Natura 2000 védettség érvényes a táj területének 7,8%-án (különleges természetmegőrzési kategória). **Értéktár:** Az összesített értéksűrűség magas. Csesznek történeti település, Zirc kiemelkedően nagy számú műemlékei mellett az egész tájban sok az egyedi tájérték és a régészeti lelőhely. A kistáj Zirc és Dudar környékének kivételével tájképvédelemre javasolták. Dudarnál komplex tájrehabilitációra volna szükség. **A tájkarakter földrajzi összetevői:** A kistáj medencékkel tagolt középhegység, amelynek vizuális arculatát az összefüggő erdők nagymértékben meghatározzák. Növényzetborítottsági változatosságot jelent az erdészeti kezelés során eltérő vágásstádiumban lévő erdőtagok mozaikja. A medencék erdősültsége jóval alacsonyabb, s a hegységperemi külső lejtőkön is számottevő tájképi hatása van a gyepeknek, szántóföldeknek. Ilyen helyeken a táj jól belátható, félig nyílt habitusú. A parlagok aránya magas, 8–10%, a

karsztos kopárok kihasználtsága elenyésző. A településsűrűség alacsony, Zirc a tájegység legnagyobb része számára ellátja a társadalmi-gazdasági élet adminisztratív szervezésének központi funkcióit. A lakosság topográfiai önelhelyezéséhez kiváló támpontot nyújt néhány hegycsúcs – pl. Kőris-hegy, Som-hegy, Középső-Hajag, Papod stb. – valamint a várromok, Csesznek, Szarvaskő. Az identitás megjelölés egyértelműen a bakonyiságra épül, amelynek vizuális jellege, az erdőfedte középhegység széles körben ismert.

4.2. Környezeti elemek, természeti adottságok

A természeti adottságokat az Öreg-Bakony kistáj jellemzői alapján értékeljük (*FORRÁS: MAGYARORSZÁG KISTÁJAINAK KATASZTERE, MTA FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET, BUDAPEST, 2010.*). Az értékelésbe nem vonjuk be a közlekedés, a településhálózat és a népesség témákat, melyek a jelenlegi vizsgálat szempontjából érdektelenek vagy kisebb jelentőségűek. A vizsgált terület a kistáj ÉK-i részén terül el.

4.2.1. Domborzati, földtani és talajtani viszonyok

A kistáj függőlegesen jól tagolt, változatos formációk jellemzik. A domborzat változékonyságára utal, hogy a relatív relief értékek magasak, átlagosan 170–180 m/km². A térséget fejlett völgyhálózat jellemzi, a mikroformákban gazdag felszín karsztos mélyedések, karrmezők teszik változatossá. A geomorfológia egyik jellemző elemét képezik a várhegyhez hasonló átlagos magasságú 300–400 m közötti tszf-i magasságú fennsíkrok, amelyeket a fennsíkmaradványok, az ezeket tagoló eltérő tszf-i helyzetű hegyközi medencék, a medencéket felfűző karsztos eróziós szurdokvölgyek, – mint a TT északnyugati részén lévő Kőmosó-szurdok –, valamint szélesebb-keskenyebb glacisok és pedimentek határozzák meg.

A hegységi tömeget uralkodóan mezozoos (a triász, jura és kréta egyaránt képviselve van) mészkő- és dolomitformáció-sorozatok, kisebb részt harmadidőszaki medenceüledékek, negyedidőszaki üledéktakarók építik fel. Az Öreg- vagy Magas-Bakony szerkezetileg a középhegységi kréta geoszinklinális nyugati szárnyának tartozéka. A kistáj domborzatát árkos-sasbérce szerkezet jellemzi. Fejlődésmenete során északnyugati-délkeleti és erre merőleges irányú szerkezeti vonalak mentén szerkezeti árkokra és különböző magasságú sasbércekre, fennsíkrokra töredezett.

A TT területén az alábbi közettípusokat térképezték fel (*FUTÓ, 2001*): alsó-jura dachsteni típusú mészkő, középső-miocén mezozoos küllemű mészkő, középső-eocén nummulitesz perforatuszos mészkő, pleisztocén kavics és pleisztocén lösz.

A kistájat a legnagyobb területi kiterjedésben a karbonátos tömör kőzeten képződött rendzina talajok borítják. A vár közvetlen környékén az erdőtalaj növényzet hiányában a földes kopárig erodálódhat. A Kőmosó-szurdok mentén elhelyezkedő patak völgyben öntéstalaj foltok is előfordulhatnak.

4.2.2. Éghajlat

A kistáj ezen része mérsékeltén hűvös és nedves éghajlatú. Évente 1960 körüli a napsütéses órák száma, amelyből nyáron 780 óra körüli, télen mintegy 200 óra napsütés várható, de a várhegyen, – mint kiemelkedésen – ennél több is lehet. A csapadék évi mennyisége az évi 800 mm-t is elérheti. A hótakarós napok átlagos száma mintegy 70 nap, az átlagos maximális hóvastagság 40 cm, valamint gyakori a hófúvás. Az évi középhőmérséklet átlagos értéke +9,5

°C körül alakul. A vegetációs időszak középhőmérséklete megközelítőleg +15,0 °C. A legmelegebb nyári nap maximum hőmérsékletének sokévi átlaga +30,0 °C körül alakul, a leghidegebb téli napoké –15–16 °C körüli. Az uralkodó szélirányok észak-északnyugati irányúak, az átlagos szélesebség a hegytetőkön 4,5 m/sec körüli értéket mutat. A klimatikus adottságok az erdő- és vadgazdálkodásnak kedveznek, valamint a kevésbé hőigényes, nagyobb vízigényű szántóföldi növények termesztésére alkalmasak.

4.2.3. Vízrajzi adottságok

A kistáj vizeit számos bővizű patak vezeti le. A vizsgált terület, a kistáj északi részének vizeit a Cuha-patak gyűjti össze. A TT területének nyugati határát az Aranyos-patak határolja le, amely nyugati irányban a Cuhába torkollik. A kisvizek főleg nyár végén és ősszel fordulnak elő, az árvizek tavasszal és nyár elején szoktak bekövetkezni. A hegységben összefüggő talajvízszint nincsen. A völgytalpak talajvíz előfordulásai elszigeteltek és jelentéktelenek. Kémiai típusuk kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. A rétegvizek mennyisége a tárolóközet porozitása szerint változik. A terület vízbázis, ezért a vízminőség-védelem közérdekű feladat.

4.2.4. Növényföldrajzi helyzet

A vizsgált terület a Magyarország nagy részén elterülő Pannóniai Flóratartomány (*Pannonicum*) Dunántúli-középhegység flóraidékének (*Bakonyicum*) Vértes és Bakony flórajárásába (*Vesprimense*) tartozik. A flórajárásra a táblás mészkő- és dolomithegységek jellemzők, ahol a csapadékosabb klíma hatására a magasabb tengerszint feletti területeken vagy azonálisan az északi lejtőkön már alacsonyabban is viszonylag nagy kiterjedésű gyertyános-tölgyesek és bükkösök terülnek el, ugyanakkor már erősebb a szubmediterrán hatás és számos ilyen elterjedésű flóraelem, köztük örökzöld fajok is előfordulnak.

A jellegzetesebb potenciális erdőtársulások közül említést érdemelnek a következők:

- csertömörccs karsztbokorerdők (*Quercus pubescenti*–*Cotinetum*)
- molyhos cseres tölgyesek (*Orno-Quercetum pubescenti*–*cerris pannonicum*)
- cseres kocsánytalan tölgyesek (*Quercetum petraeae*–*cerris pannonicum*).

Gyakoriak a sziklagyepek (*Caricetum humilis*, *Diplachno*–*Festucetum sulcatae*, *Festucetum glaucae hungaricum* stb.). Jellegzetes lágyszárú fajok a nádtippa (*Calamagrostis neglecta*), a magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*), a borzas peremizs (*Inula hirta*), a sugaras zsoltina (*Serratula radiata*). A művelés visszaszorulása és az élőhelyek felaprítása következtében nagy az inváziós terhelés: különösen az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) és a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) jelenléte meghatározó. Az erdőterületeket elsősorban közép- és időskorú keménylombú erdők fedik. Az erdők átlagos évi folyónövedéke 2,5–3,5 m³/ha között változik. A mezőgazdasági területhasznosítás jelentősebb kultúrái a búza, a kukorica és a silókukorica.

Az Öreg-Bakony nagyrészt üde erdővel borított kistáj, a Dunántúl legnagyobb egybefüggő, gazdag aljnövényzetű bükköseit találjuk itt (medvehagyma – *Allium ursinum*, erdei madársóska – *Oxalis acetosella*, hölgypáfrány – *Athyrium filix-femina*, erdei pajzsika – *Dryopteris filix-mas*, bükksás – *Carex pilosa*, erdei sás – *C. sylvatica*, békabogyó – *Actaea spicata*, szártalan kankalin – *Primula vulgaris*). A bakonyi bükkösök jellemző örökzöld cserjéje az atlanti-szubmediterrán babérboroszlán (*Daphne laureola*), a további szubmediterrán elterjedésű fajok közül több itt éri el hazai elterjedésének északi határát (lónyelvű csodabogyó – *Ruscus hypoglossum*, tarka lednek – *Lathyrus venetus*).

A bükkösök uralta tájba eltérő növényzetű szigetek ékelődnek. A mély, meredekfalú, kőtörmeléken völgyek hűvös alján szurdokerdők vannak (erdei holdviola – *Lunaria rediviva*, farkasölő sisakvirág – *Aconitum vulpina*, gímpáfrány – *Phyllitis scolopendrium*), amelyek a Dunántúlon itt a leggyakoribbak. A szurdokerdők szikláin magashegységi fajok élnek (mohos csitri – *Moehringia muscosa*, havasi ribiszke – *Ribes alpinum*, zöld fodorka – *Asplenium viride*). A meredek, délies oldalakban tölgyes "melegszigetek" jelennek meg. A kisebbek jellemző fafaja a cser- és kocsánytalan tölgy, a nagyobbakban a molyhos tölgy jut vezető szerephez. A tölgyes foltok több meleg- és fénykedvelő fajt rejtenek (bajuszoscásafű – *Piptatherum virescens*, bíboros kosbor – *Orchis purpurea*, nyugati pikkelypáfrány – *Asplenium ceterach*, piritógyökér – *Tamus communis*) és hazánkban csak itt fordul elő egy mediterrán árvalányhajfaj (szálkás árvalányhaj – *Stipa bromoides*). A nagyobb tölgyes szigetek (Öreg-Szarvad-árok, Cuha-völgy) növényzete különlegesen változatos, ezek hársas és bükkös sziklaerdőket, szárazgyep- és bokorerdő-fragmentumokat is tartalmaznak. A kistáj nyugati, illetve keleti-délkeleti sávjának növényzet némileg eltérő. Nyugaton a bükkösök gyertyános-tölgyesekkel egészülnek ki, délkeleten pedig a Keleti-Bakonyra jellemző, igen változatos növényzetet figyelhet meg, sok az Öreg-Bakony többi részéről többnyire hiányzó fajjal.

Gyakori élőhelyek: K5, K2; közepesen gyakori élőhelyek: L1, L2a, K1a, LY4, E1, E2, J5, P45, OB, OC, RC, RB; ritka élőhelyek: LY3, M1, H3a, E34, LY2, LY1, P2a, P2b, D5, D34, B5, B4, B2, D2, G2, H2, H4, B1a, I4, J2, RA. Fajsám: több mint 1200; védett fajok száma: 80–100; özőnfajok: tájidegen őszirózsa-fajok (*Aster spp.*) 1, aranyvessző-fajok (*Solidago spp.*) 1, akác (*Robinia pseudoacacia*) 1. (FORRÁS: DÖVÉNYI (SZERK.): MAGYARORSZÁG KISTÁJAINAK KATASZTERE, MTA FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET, BUDAPEST, 2010.)

4.2.5. A védett természeti emlék lelőhelyének és környezetének növényvilága

A természeti emlék a szomszédos 50/H erdőrészlet jelenlegi erdőállománya előtti faállományból származhat, annak hírmondója lehet. A főút közelsége ellenére a Bakonyra jellemző bükkös erdő szélén, szegélyén áll csaknem két évszázad óta. A fa környezete a következő Á-NÉR (Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer) kategóriával jellemezhető: K5 – Bükkösök. Natura 2000 jelölő társulás, mint szubmontán és montán bükkösök (*Asperulo-Fagetum*), kódja: 9130.

A vegetáció Á-NÉR szerinti általános jellemzője a következő: Jó növekedés; (kifejlett állapotban 20–35 m), zárt (80–100%) lombkoronájú, többnyire bükk monodominanciájú (>60%), üde erdők. Az idegenhonos fafajok maximális aránya 50% amennyiben egyébként az élőhely egyértelműen azonosítható). Általában hegyvidékeink 400 m tsz. feletti területein lépnek fel nagyobb állományokban, de a Dunántúlon alacsonyabb helyzetben is jellemzőek lehetnek (pl. Vas, Zala, Zselic). A hűvös, párás, kiegyenlített klímát kedvelő *Fagus sylvatica* az északi lejtőkön a völgyaljakig, medencékig, síkságokig leereszkedik. A sekély teknőktől a meredek sziklaletörésekig számos geomorfológiai formán megjelenhet. A jó növekedésű szálerdők talaja (fél)üde, félnedves, rendszerint többletvízhatástól mentes, néha szivárgó vízű, a genetikai talajtípusokat tekintve igen sokféle lehet (általában barna erdőtalaj). Hazai bükköseink legnagyobb része régóta erdőgazdálkodás alatt áll, a leggyakoribb kezelési mód a fokozatos felújító vágás, kb. 80–120 éves vágásfordulóval. A kezelt állományokban a lombkorona általában egyszintes, zárt (80–100%), a cserjeszint fejletlen, a gyepszint borítása szélsőséges értékek (0–100%) között mozoghat. Gyakran vastag avarréteg képződik, s a mohaszint gyakorlatilag hiányzik. A bükkösökben általában egyeduralgó a jó növekedésű *Fagus sylvatica*, amelynek ezüstös, szürke törzse egész évben könnyen felismerhetővé teszi

ezt az élőhely típust. Jó fényellátottságú hegytetőkön, platókon, enyhébb délies lejtőkön, üde völgyaljakban jellemző a fejlett kora tavaszi geofiton aszpektus.

Németh–Seregélyes-féle természetességi értéke: „4” – az állapot természetközeli, az emberi beavatkozás nem jelentős, a fajsza a társulásra jellemző maximum közelében van, a színezőelemek aránya jelentős, a gyomok és a jellegtelen fajok aránya nem jelentős. A bükkösök természetességét leginkább állományszerkezetük határozza meg. Ez manapság nagyrészt az emberi hatások függvénye: kevés emberi hatás többnyire változatos állományszerkezetet, sok pedig homogénebb szerkezetet hoz létre.

Védett növényeket a helyszíneléseink során a vizsgált természeti emlék lelőhelyén és 50 méteres környezetében nem észleltünk.

4.2.6. A védett természeti emlék lelőhelyének és környezetének állatvilága

A bakonyi mészkő–dolomit alapkőzetű erdők területe és környezete számtalan ízeltlábú állatnak ad életteret, elsősorban lepkék, kétszárnyúak, egyenesszárnyúak, legyek, bogarak, pókok stb. fordulnak elő.

Halak számára alkalmas élőhely a vizsgált területen nincs. Kételtűeket nem észleltünk és a környéken vizes élőhely sincs, ezért átvonulásuk sem tömeges, csupán ritka, esetleges, alkalmi jelentőségű. Az erdőterületeken gyakori lehet az erdei sikló (*Zamenis longissimus*). A vizsgált terület a kételtűek és a hüllők számára nem értékes vagy nem jelentős élőhelyként azonosítottuk.

A helyszínelés során jól megfigyelhető és tanulmányozható volt a környék madárfaunája. A terepi bejárás során a következő madárfajokat észleltük a vizsgált védett természeti emlék környezetében (3. TÁBLÁZAT, rendszertani sorrendbe rendezve):

3. táblázat: A vizsgált lelőhelyen észlelt madárfajok összefoglaló táblázata

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV	VÉDETSÉG	TERM. VÉD.-I ÉRTÉK
<i>Buteo buteo</i>	Egerészölyv	V!	25 000 Ft
<i>Columba oenas</i>	Kék galamb	V!	50 000 Ft
<i>Picus canus</i>	Hamvas küllő	V!	50 000 Ft
<i>Dryocopus martius</i>	Fekete harkály	V!	50 000 Ft
<i>Dendrocopos major</i>	Nagy fakopáncs	V!	25 000 Ft
<i>Dendrocopos medius</i>	Közép fakopáncs	V!	50 000 Ft
<i>Dendrocopos minor</i>	Kis fakopáncs	V!	50 000 Ft
<i>Erithacus rubecula</i>	Vörösbegy	V!	25 000 Ft
<i>Turdus merula</i>	Fekete rigó	V!	25 000 Ft
<i>Turdus pilaris</i>	Fenyőrigó	V!	25 000 Ft
<i>Turdus viscivorus</i>	Léprigó	V!	50 000 Ft
<i>Aegithalos caudatus</i>	Őzlapó	V!	25 000 Ft
<i>Parus palustris</i>	Barátcinege	V!	25 000 Ft
<i>Parus caeruleus</i>	Kék cinege	V!	25 000 Ft
<i>Parus major</i>	Szécinege	V!	25 000 Ft
<i>Sitta europaea</i>	Csuszka	V!	25 000 Ft
<i>Certhia familiaris</i>	Hegyi fakusz	V!	25 000 Ft
<i>Certhia brachydactyla</i>	Rövidkarmú fakusz	V!	25 000 Ft
<i>Garrulus glandarius</i>	Szajkó	–	–
<i>Corvus cornix</i>	Dolmányos varjú	–	–
<i>Corvus corax</i>	Holló	V!	50 000 Ft
<i>Fringilla montifringilla</i>	Fenyőpinty	V!	25 000 Ft
<i>Fringilla coelebs</i>	Erdei pinty	V!	25 000 Ft
<i>Carduelis carduelis</i>	Tengelic	V!	25 000 Ft

LATIN NÉV	MAGYAR NÉV	VÉDETTSÉG	TERM.VÉD.-I ÉRTÉK
<i>Carduelis chloris</i>	Zöldike	V!	25 000 Ft
<i>Carduelis cannabina</i>	Kenderike	V!	25 000 Ft
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Süvöltő	V!	25 000 Ft
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Meggyvágó	V!	25 000 Ft
<i>Emberiza citrinella</i>	Citromsármány	V!	25 000 Ft

A vizsgált terület körbekerítve nincs, így emlősfajok, vadak számára szabadon bejárható. A helyszíni szemlék során emlősfajokat nem észleltünk. Őz, szarvas és vaddisznó lábnyomot és hulladékot találtunk. Néhány gyakori erdei faj (sün, vörös róka, nyuszt stb.) használhatja még a területet, de tömegesen bizonyosan nem fordulnak elő.

A vizsgált természeti emléket elsősorban az öreg erdőkhöz, fákhoz, bükkösökhöz köthető állatfajok használják vagy használhatják. Ezek közül kiemelést érdemelnek a rovarfajok (cincérek, hangyák, egyéb farontó rovarok), a harkályok, az odúlakó madárfajok (pl. cinegék, csuszka), illetve a denevérfajok. A bükk habitatfa jellege miatt számos erdei élőlényt vonzhat és sajátos ökológiai viszonyokat teremt számukra.

4.3. Táj- és természetvédelem, kultúrtörténeti adottságok

4.3.1. Natura 2000 területek

A természeti emlék helyszíne része az Északi-Bakony különleges természetmegőrzési és az Északi-Bakony különleges madárvédelmi Natura 2000 területnek.

4.3.2. Országos Ökológiai Hálózat

A természeti emlék az Országos Ökológiai Hálózat pufferterületén található. A fa pontos helye pufferterület ugyan, de szinte a teljes Csesznek 036/1 hrsz-ú ingatlan magterület.

4.3.1. Barlangok

Az érintett Csesznek 036/1 hrsz-ú ingatlanon a Tvt. 23. § (2) bekezdése alapján „ex lege” védelem alatt álló barlang található, mely a következő: Kőárok 3. sz. barlang, barlangkataszteri száma: 4423-30. A barlangok felszíni védőövezetének kijelöléséről szóló 16/2009. (X. 8.) KvVM rendelet felsorolja a Csesznek 036/1 hrsz-ú ingatlant, ezért a védett természeti emlék lelőhelyét fedi a barlangok felszíni védőövezete, azonban barlang a vizsgált bükk 50 méteres környezetében nincs.

4.3.2. Kultúrtörténeti és egyedi tájértékek

A vizsgált faegyednek kultúrtörténeti jelentősége van, ugyanis mérete és forgalmas főút melletti elhelyezkedése miatt sokan számon tartják. Helyi lakosok, erdészek, vadászok és természetvédők 2005. június 25-én emléktáblát avattak a fánál, ami közel 20 év után még mindig áll a fa DNy-i oldalán, a törzstől néhány méterre. A táblát avatók a fát Esterházy Lászlóról nevezték el. A tábla szövege a következő:

„ESTERHÁZY LÁSZLÓ EMLÉKFA

Csesznek és Bakonyszentkirály lakosai, s mindazok, akik ismerték és tisztelték, ennél az öreg bükkfánál emlékeztek 2005. június 25-én GRÓF ESTERHÁZY LÁSZLÓRA (1891-1966). A

nehéz időkben is hazájában helytálló emberre, a szegények segítőjére és barátjára, a neves vadászati szaktekintélyre, az igaz magyar vadászra, a Nemzeti Vadászati Védegylet hajdani elnökére, a magyar vizsla, véreb- és tacsókótenyésztő egyesületek néhai elnökére, a természet, az állatvilág és a fák szeretve ismerőjére, aki Gézaháza bükkös erdeinek, valamint a Fejér megyei Sárosd csodálatos parkjának és vadaskertjének is óvó tulajdonosa volt, és aki megépítette a gézaházi „Mókus-tanya” vadászházat és a Szent Rókus kápolnát. „Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar!” Állította Csesznek és Bakonyszentkirály, valamint Sárosd Községek Önkormányzatai, a Balaton-felvidéki nemzeti Park, a Bakonyerdő Rt., a HM Veszprémi Erdőgazdaság Rt., az országos Magyar Vadászati Kamara és az Építők természetbarát SE (Veszprém).”

A Tvt. 6. és 7. §-a kiemeli az egyedi tájértékek megőrzésének fontosságát. Az egyedi tájértékek mutatják a település múltját, hagyományait, esztétikai szempontból egy közösség számára jelentőssé váltak, de nem állnak országos jelentőségű műemléki vagy természetvédelmi oltalom alatt. A tájérték környezetével együtt védendő. Mivel a vizsgált fa, mint természeti emlék helyi védelem alatt áll, ezért nem szükséges az egyedi tájértékként való kataszterezése.

4.3.3. Tájképvédelem, tájhasználat

A vizsgált terület teljes egészében a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvényt (MaTrt.) kiegészítő a területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról szóló 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet 3. melléklete szerint tájképvédelmi terület övezetében található. A MaTrt. értelmező rendelkezése szerint a tájképvédelmi terület övezetében a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett fontosságú, megőrzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel bírnak.

A tájhasználat a tájpotenciál adottságainak társadalmi célú igénybevétele. A Természetvédelem. Általános Tájvédelem. Fogalommeghatározások című MSZ 20370:2003 hivatkozási számú Magyar Szabvány szerint a tájpotenciál a táj teljesítőképessége, amelynek alkotói az adott tájegység egymással kölcsönhatásban álló ökológiai, ökonómiai és tájképi potenciáljai. A tájpotenciál kifejezi a tájhasználat lehetséges mértékét, azt, hogy egy táj milyen mértékben alkalmas a társadalom sokrétű igényeinek kielégítésére. Más megfogalmazás szerint a tájhasználat a természetes rendszerekbe való olyan mesterséges, antropogén beavatkozás, amely a természet adta lehetőségeket tudatos, célirányos, egyéni vagy közösségi célok szolgálatába állítja.

A védett természeti emlék területe és környezete kifejezetten erdőgazdasági és közlekedési célokat szolgál. A Csesznek 036/1 hrsz-ú ingatlan művelési ága erdő, a szomszédos 055 hrsz-ú ingatlan kivett közút. Mezőgazdasági területek a 82. sz. főutat északnyugat felől szegélyező erdősáv mögött találhatók, főként szántók.

A vizsgált táj átfogó esztétikai minősítése: a vizsgált terület Natura 2000 védettsége és a tájképvédelmi övezeti érintettség miatt a térség kiemelkedő tájrészletét képezi, mivel táj-természetvédelmi oltalom alatt áll. Esztétikai szempontból kiemelkedő tájak a táj- és természetvédelmi oltalom alatt lévő vagy arra tervezett tájak, a tájképvédelmi övezetbe tartozó tájak, valamint a felsoroltak közé nem tartozó, de kiemelkedő esztétikai minőségű tájak. Ezek a tájak kiemelkedő pozitív jelképei a változatosságnak és az egységnek, az egyediségnek, az élettéliségnek, az érintetlenségnek, ugyanakkor a jelképességnek, de egyúttal a rendnek,

harmóniának és az egyensúlynak. Mindezeket a tulajdonságokat határozottan megjelenítik és magas szintű esztétikai élményt nyújtva meghatározó erővel jelképezik.

4.3.4. Tájhasználati konfliktusok, veszélyeztető tényezők

A tájhasználati konfliktus az optimális társadalmi-gazdasági hasznosítástól eltérően, a táj potenciális értékeit rontó tevékenység megnyilvánulása. Több tájhasználat megjelenése, halmozódása előbb-utóbb tájhasználati konfliktushoz vezet. Csoportosításuk szerint lehetnek: funkcionális, tájökológiai és vizuális-esztétikai tájhasználati konfliktusok. Jellegük szerint lehetnek: megfordítható, megfordíthatatlan, mérsékelhető, nem mérsékelhető, időszakos, tartós, végleges.

Tájhasználati konfliktusok a közlekedéssel, a közeli forgalmas 82. sz. főúttal összefüggésben érvényesülnek, mivel a gépjárműforgalom zaj- és levegőterhelése, valamint az utak téli sózása a tájrészletben kedvezőtlen folyamatokat indukálhat, azonban ez a fa állapotában nem figyelhető meg. A fa alatti aljnövényzetben invazív fajok (pl. fehér akác) előretörése tapasztalható, illetve az idős fa egy részének egészségi állapota leromlott. A főút fölötti lombkoronarész, illetve ágak jelenleg egészségesnek tűnnek, azonban későbbi korhadás, leszakadó ágak miatt a főút forgalmára a jövőben potenciális balesetveszélyt jelenthet, ami miatt a fa egészségi állapotának min. ötévenkénti felülvizsgálata javasolt.

A vizsgált bükk antropogén tájelem (nagy forgalmú főút) közelében, az öregedés fázisában, ennek megfelelő pusztuló egészségi állapotban található. Veszélyeztető tényezői a következők:

- a) közúti forgalom lég- és zajterhelése (az út nagy forgalmú ugyan, de jelentős veszélyforrásként nem azonosítottuk)
- b) közút sózása: az út felszínéről lemosódó sótartalmú csapadékvíz télen az út környezetében elterül, illetve ott gyűlik össze, vélhetően nem jelentős tényező, mivel már évtizedek óta tart az út sózása és a jelenlegi klímában egyre kevésbé szükséges alkalmazni, valamint a technológia is megváltozott, az útszórósót egyre kevésbé alkalmazzák)
- c) cserjésedés (nagy mértékű, de nem jelentős veszély)
- d) éghajlatváltozás, aszály
- e) emberi kártétel (törzs vésése).

4.4. Oktatás, kutatás

A védett természeti emlékre és környezetére vonatkozó kutatási és rendszeres oktatási tevékenység jelenleg nem folyik, azonban a fa mellé állított emléktábla a természeti emlékről tartalmaz olyan információkat, ami a természetközeli látásmódot fejlesztheti.

4.5. Gazdasági jellemzők

4.5.1. Közlekedés

A szomszédos Csesznek 055 hrsz-ú ingatlanon vezetik a Veszprémet Győrrel összekötő 82. sz. főutat, mely nagy forgalmú. A védett természeti emlék lombkoronája a főút fölé nyúlik. A fa az út délkeleti szegélyétől mintegy 8 m távolságban található. Az út forgalmának zaj- és

légterhelése a fát és a fa ökológiai viszonyait elviselhető mértékben terheli. A főút fölé nyúló ágak és lombkorona – letörésük esetén – potenciális veszélyt jelent a közlekedésre, azonban a lombkoronának ez a része jelenleg még egészségesnek tűnik. A fa kidőlése a következő évtizedekben nem várható. Előbbiek miatt a fa egészségi állapotának min. ötévenkénti felülvizsgálata szükséges.

4.5.2. Erdő- és vadgazdálkodás

Az erdő- és vadgazdálkodást a hatályos üzemtervek alapján folytatják a gazdálkodók. A védett természeti emlék lelőhelyén egy (Csesznek 50/TI), a szomszédos területen további egy üzemtervezett erdőrészlet (Csesznek 50/H) található. A védett fának helyt adó 50/TI erdőrészlet az üzemtervi adatok alapján tisztás, amelyen a főút és a szomszédos bükkös (50/H) között elterülő, hosszan elhúzódó, keskeny (10-20 m) sávban erősen elegyes, ritkás faállomány található a következő fafajokból: bükk, kocsánytalan tölgy, fehér akác, gyertyán, mezei juhar és madárcseresznye.

A védett természeti emlék területén és közelében aktív vadgazdálkodási tevékenységet nem folytatnak. A fa 50 méteres környezetében a vadgazdálkodást szolgáló területek (pl. vadföld) és/vagy létesítmények (magasles, etető, szószó stb.) nem találhatók meg.

4.5.3. Turizmus, idegenforgalom

A védett természeti emlékek idegenforgalmi jelentősége van. A Bakonyban megtalálhatók, azonban ritkák az ilyen nagy bükkök és ennél forgalmasabb, jól látható és megközelíthető helyen nincs más. A fánál az önkormányzat, a Nemzeti Park Igazgatóság, a Bakonyerdő, mint erdőgazdálkodó alkalmanként kisebb létszámú megemlékezést tart. A fa közelében megállni nem lehet, parkoló a közelben nincs, leginkább gyalogosan közelíthető meg, bár kijelölt túraútvonal nem vezet hozzá.

4.5.4. Ipar, bányászat

A tervezési terület 500 m-es körzetében ipari tevékenységet, bányászatot nem folytatnak. Csesznek Község közel két kilométerre található belterületén kisipari üzemek jellemzőek, melyek nincsenek hatással a védett természeti emlék körül kialakult tájhasználatára, a fa tájképi megjelenésére és káros környezeti terhelést nem okoznak.

4.5.5. Egyéb tájhasználat

Települési, mezőgazdasági, kertgazdasági, energetikai, közmű jellegű, honvédelmi és vízgazdálkodási tájhasználat a védett természeti emlék területén és 50 méteres környezetében nem található meg.

5. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEK

A fa további megtartása, védelme és helyi jelentőségű védett természeti emlékként történő további fenntartása javasolt, amit az egyedi szépségű bükk kora, mérete, földrajzi helyzete és kultúrtörténeti jelentősége határoz meg.

6. TERMÉSZETVÉDELMI STRATÉGIÁK

- a) A meglévő főút nyomvonalának megtartása mellett a terület- és földhasználatot, a védett természeti érték érdekeinek megfelelően kell szabályozni a fa helyén és annak 30 méteres környezetében.
- b) Idegenhonos fafajok és adventív lágyszárúak rendszeres eltávolítása a területről.

7. TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI MÓDOK, KORLÁTOZÁSOK ÉS TILALMAK

7.1. Élőhelyek kezelése, fenntartása

További egészségügyi nyírás jelenleg nem indokolt. A fát fogyasztó szervezetek (pl. hangyák, madarak stb.) ellen teendő nem szükséges, hiszen ezek éppen a vizsgált egyed habitat-fa státuszát erősítik. Az éghajlatváltozás és az aszály ellen a fa környezetében nem tehetünk semmit. A közút sózásának tiltása sem lenne életszerű és célravezető, hiszen a fa túlélte az elmúlt évtizedekben intenzívebben alkalmazott téli útkarbantartást. Hagyjuk a fát szép csendben, a következő évtizedekben megöregedni és a lassú pusztulás útján járni.

A fa élőhelyének védelme és életterének kibontakoztatása érdekében a törzstől számított 20 méteres sugarú körben a cserjék rendszeres (min. kétfévente) történő irtása javasolt.

A fa védelme érdekében a lelőhely 30 méteres környezetében az erdőművelés és a véghasználat során a fákat a védett természeti emlék felé dönteni tilos.

A talaj felső rétegének védelme érdekében a fa felszíni koronavetületének területén (kb. 15 m sugarú kör) tilos a gépjárművel és erdészeti munkagépekkel történő közlekedés.

7.2. Fajok védelme

Külön fajvédelmi intézkedést a védett természeti emlék környezetében található növény- és állatfajok egyike sem igényel, azonban a védett állat- és növényfajok érdekében meg kell akadályozni a potenciális környezetszennyezést.

7.3. Táj- és kultúrtörténeti értékek

A védett természeti emlék tájtörténeti és egyben kultúrtörténeti értéket képvisel, ezért jelen állapotban történő további megőrzése kívánatos.

7.4. Látogatás

- a) A védett természeti emlék területe korlátozás nélkül látogatható.
- b) A természeti emlék felkeresése során a 82. sz. főút közelsége miatt maximálisan be kell tartani a közlekedési szabályokat. Parkolni a fa mellett a főút padkáján tilos. A gyalogosan közlekedők a főút forgalmát nem zavarhatják meg.
- c) Kijelölt tűzrakó hely nem létesíthető, azon kívüli területeken is tilos tüzet gyújtani!
- d) Kültéri bútorok, esőbeállók és egyéb berendezések nem helyezhetők el.

7.5. Kutatás, vizsgálatok

A védett természeti emlék helyén és környezetében nincs olyan növény- vagy állatcsoport, amelyek kutatására feltétlenül szükség van, azonban a fa állapotának ötévenkénti felülvizsgálata javasolt.

Tudományos kutatás a fa habitusán, valamint annak területén (a fa 30 méteres környezetében) az illetékes természetvédelmi hatóság (tehát a jegyző) engedélyével, részletes kutatási terv benyújtásával történhet. A kutatás eredményeit tartalmazó jelentés egy-egy példányát a kutatást végzőnek el kell juttatnia a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság és az MTM Bakonyi Természettudományi Múzeum részére.

7.6. Terület- és földhasználat

A védett természeti emlék 30 méteres környezetében:

- a) Új építmény elhelyezése tilos.
- b) A területen vadászati és vadgazdálkodási létesítmény elhelyezése és a vadetetés tilos.
- c) A területen nem folytathatók olyan technikai sportok, amelyek a természeti és táji értékeket károsíthatják.

7.7. Természetvédelmi infrastruktúra

A fa mellett a Természetvédelmi hatósági táblák című MSZ 20363:2010 hivatkozási számú Magyar Szabványnak megfelelő, hatósági táblát („Helyi jelentőségű védett természeti emlék”) kell kihelyezni, és gondoskodni kell fenntartásáról. Egyéb természetvédelmi infrastruktúra elhelyezése szükségtelen.

7.8. Erdők kezelése

A fa környezetében üzemterv szerint folyik az erdőgazdasági tevékenység, melynek változatlan formában történő további folytatása javasolt. A fakivágások során a dőlés közbeni sérüléseket elkerülése érdekében különösen ügyelni kell arra, hogy a védett természeti emlék felé 30 méteren belül fát ne döntsenek.

A Gerendavágási Öreg Bükkfa védelme érdekében, a faegyed 30 méteres körzetében az erdőgazdálkodási tevékenységek (fakitermelés, véghasználat, erdőművelési munkák, gyérítések stb.) során biztosítani kell azt, hogy a faegyed körül mindig megmaradjon olyan korú és méretű erdő/faállomány, amely képes a faegyed törtsének árnyékolására, valamint az esetleges széltörések ellen is védelmet nyújt. Véghasználat során legalább 30 méter sugarú körön belül szükséges az idős erdőállomány fenntartása.

Bruckner Attila

okl. táj- és kertépítésmérnök

táj- és élővilág-védelmi szakértő (SZ-TjV, SZ-TV)

Nyilvántartási szám: Sz-043/2009.

Telephely: 8300 Tapolca, Bacsó Béla u. 2.

Postacím: 8230 Balatonfüred, P. Horváth Á. u. 49.

Balatonfüred, 2025. március 18.